VARIANTY

DĚTI

Na světě je rozestřena červená maminčina sukně. Na ní hrají si dvě děti a nikdo by neuhodl, že jejich slepené copánky a nepatrné tvářičky jsou tu na úřední cestě.

Jsou žně. Pole jsou široká a na nich leží veliký modrý klobouk. Je dusno. Děti si hrají: hadřík a kvítko. Tatínci a maminky hrbí se v polích jak svežené kupky sena. Aby práce líp utíkala, čítají si prsty na bosých nohou. Pořád se diví, že jich mají pět jako ostatní. Šli jsme z města a zastavili jsme se u dětí. Byly tak ohromně nepatrné, že jsem je zpozoroval. Myslíte si, že jsou to děti? Moji přátelé si to všichni mysleli, ale já jsem poznal neklamně, že je to *odvodní komise.*

Tak se stalo, že co já jsem se díval na děti, všichni koukali na žací stroj »fy Kovařík, Prostějov«. Bylo kolem něho plno zlatého prachu, který štípal do krku. Ale otáčení koleček zajímalo. Hned nahoře, — hned dole. Protože dámy z města mají bílé šaty, — tak mladý strojník šel poopravit stroj. Když vystoupil před nás, bodlo ho v zádech. — Zašel zase za kulisy a myslil si, — že není herec. Ostatně měl smutné oči, — a děvčata, která k nám přistoupila (už musela někomu svěřit své tajemství), říkala, že je vdovec. Smutné oči se ale nedívají po každé smutně. Točily se dokola jako větrná růžice a říkaly: Moje!

Jenomže jsme nevěděli, platí-li to těm polím, nebo ženě, která zpívala a kladla do stroje svrchu náruče obilí. Moji společníci usuzovali, že je to navýsost nezdravé.

Když se nabažili stroje, — uviděli děti. Myslím, že je neuviděli tak nepatrné jako já, protože se nepodivili.

Dívky před sňatkem rády hladí děti. Moje přítelkyně (té si strojník obzvláště všiml) měla jednu ruku volnou a učinila tak. Ale co se stalo! Děti se schoulily tak, — jak to dělávají jedny kvítka v zahradě mojí stařenky. Proměnily se v broučky ztrnulé dotekem prstů. Ač byly hrozně tichounké — ani travička se kolem nich nepo-

hnula —, přece jsem slyšel, že si zašeptaly: »Neschopná.«

Bylo mně smutno. Neodvážil jsem se jich pohladit. Řekly by totéž. Bojím se totiž, že dosud nejsem dosti vysvlečen. K tomu je potřebí mít dobrou kůži. Potom: nemám dosti ještě let. Svět se se mnou otočil teprv dvacetkrát a ještě se mi málo točí hlava.

To jsem poznal a ustoupil jsem velmi zahanben, protože jsem všude tuze rád první.

Potom jsme odešli do jakési stinné zahrady. Ona byla veselá, — až jsem se divil. Nepoznala, že ji neodvedli. Můj bože, jak to bylo dobře! K smrti by se uplakala. O těch největších neštěstích člověk neví. Kdybych jí to byl i řekl, — odpověděla by: Za čtyři neděle.

Myslí, — chuděrka, — že každý se jí ptá, kdy bude mít svatbu.

Seděli jsme na jakýchsi okrájených trávnících. I zídka tam byla. Objala rukama kolena. Vykládala mi, jak zařídí si domácnost. Vila nad městem, světlé záclony, — vázy a kvítí. Ženich je šikovný. Vše jí obstará a může s ní objet celý svět.

Bylo mi zima v ústech. Nejmoudřejší maličtí, nechte nás přijíti k vám!

Přál jsem si býti Panem Ježíšem aspoň na jednu minutu. Ale že jsem byl jenom člověkem, — byl jsem dlouho smuten, protože měl jsem ji rád.

Večer jsme se vrátili do města.

Všude, kde bydlím, mám okno zrovna do nebe. Šest nocí po sobě potuloval se po něm měsíc. Sedmou noc jsem pochopil, že je to meč ohnutý na srdci.

Nespím samou radostí. Rozmlouvám se svaly. Cvičím se a doufám. Za rok půjdu zase k odvodu. Třeba už budu lepší. Třeba budu tak dobrý jako tatínci a maminky. Děti se nebudou ostýchat a přijmou mě jako rovného. Budeme si hrát celé odpoledne s hadříkem a pampeliškou. Večer, když půjdu domu, řeknou mi tiše: »Jsi odveden, chlapečku!«

Pak budu voják. Budu moci zabíjet a rodit a žít na věky.

Seděli jsme v zapadlé hospodě a rozmlouvali o ženách. Dlouho jsme o nich nemluvili, rádi se považujíce za dospělé a hodné vážnějších otázek. Snad právě proto jsme se tenkrát nad obyčej rozvášnili a museli každou čtvrtou větu začít znovu šeptem, neboť na konci třetí jsme dle ohlížejících se tváří sousedů poznali, že křičíme.

»Jak je to divné,« pravil mladý muž podobající se filosofu bez praktických zkušeností, »ale v každé epoše lidského myšlení musela být žena jinačí. Všimněte si homérské ženy ve starověku, mystické ve středověku, ženy romantické a dekadentní! Nejlépe se odrážejí v básnících. Jak musely být hrozné ženy začátkem tohoto století, — o nichž píše Wedekind, Przybyszewski a Strindberg. Hotové saně tenkráte pobíhaly po světě. A postavte proti nim typ dnešní ženy, která má v sobě cosi hamsunovského. Jak je naprosto jiná! Snad se mýlím — nezabírám se příliš tímto problémem —, snad všechny ty literární typy jsou jen básnické fikce. Ale proč básnické fikce jedné doby jsou si v základě tak podobny? Jistě by nebyly, kdyby se neopíraly o nějakou objektivní skutečnost. Snad ženy mají zázračnou vlastnost nejdokonaleji v sobě obrážeti svou dobu. To je věčně omlazuje a mění. Dle toho by byly živoucím dokladem historického materialismu.«

»V lecčems má pravdu,« přikyvoval chlapík, jehož zevnějšek svědčil spíše o nadání k filosofii praktické. »Onehdy — mi jedna holka — právě při tom nejroztomilejším okamžiku v náručí vzdychla a zadeklamovala: Já nejsem žena, já jsem strom!«

»Mýlíte se,« pravil třetí. »Žena je věčně táž. Každá doba všímala si na ní jen určitých vlastností. Právě těch, kterými se chtěla opíjeti. Nebylo ještě doby, která by ji obsáhla v celku. A nebude ani té doby. Neboť ženu nepochopíš v celém smyslu jejího života, protože je zázrak. Právě tak jako všechny ostatní věci na tomto světě.«

Snad kvůli těmto slovům zvedl hlavu černovlasý mládenec, který až dosud nervosně mlčel nad číškou absintu, a začal nám bez jakéhokoliv úvodu vykládati tuto příhodu o ženě, která se jmenovala Ilda.

*

Jako voják dostal jsem se za války na Černou Horu. Náš pluk byl ubytován v Plevlje, městečku obklopeném vysokými horami. Bylo to v zimě, když jsme tam dorazili, a všude ležely spousty sněhu. Po ulicích byly vyšlapány úzké, špinavé chodníčky těsně podél domů. Jinak vše bylo bílé, — nesmírně bílé.

Byla to smutná štace. Na nebi válely se stále černé mraky, celé noci sněžilo, ovzduší bylo vlhké a záblo jako stěny kamenné jeskyně.

Lidu v městečku bylo málo. Sem tam se ukázala jedna — dvě babky, nebo děcko přeběhlo přes ulic. Nikdo se nám nepodíval do očí. A i my jsme se báli pohlédnout jim do očí. Zdálo se nám, že bychom uviděli cosi hrozného.

Neboť nás nenáviděli. Na smrt nenáviděli. Člověk to cítil, když šel kolem nich, i z té sklopené hlavy i z těch rukou sevřených v kapse. Maně sahal rukama na pušku. Nenávist ho obklopovala ze všech stran, protlačovala se i kasárními zdmi, když večer seděl u svíčky a psal domů: »Maminko, — jsem zdráv!«

A přitom to vědomí, že není to nenávist slabochů, ale silných. Byly to ženy a děti mužů, kteří před naší přesilou ustoupili do okolních skal a lesů. Kteří nám nedali pokoje ani za dne, ani v noci. Napadali nás, jakmile jen jsme se pokusili vystrčiti jen růžky za hranice města. Byli srostlí s divokou svou vlastí a znali tajemství hor, skal, srázů a řek. Síla kamene, tajemství lesů a prudký let bystřin stály na jejich straně.

Ty ženy a děti měly jejich krev. Vojáci vycházeli jen v tlupách. Vyšli-li po dvou, sotva se vrátili. Vyšli-li po jednom, nevrátili se jistě.

Šedesátileté stařeny dovedly zezadu zastřelit tři muže.

Potom se daly klidně zabít se spokojeným vědomím, že dávají jeden život za vzaté tři.

My jsme čekali a čekali, sami nevědouce nač, rozpačití, mrzutí, prokřehlí. A pořád bylo ticho. Domovina byla tak beznadějně daleko, že připadalo zbytečným si říkat: proč jsem zde? — proč se biji? proč nepraštím s puškou a neodejdu? Voják je zaklet právě v ten okamžik, který je.

Jedenkráte však navečer byli jsme přepadeni. Hrstka komitů vynořila se jako ze země, vrazila do vojáků právě při rozdělování menáže, postřílela jich spoustu a zmizela dřív, než se kdo vzpamatoval, ve skalách za městem.

Náš velitel to považoval za drzost, na kterou je nutno odpověděti. Když zjistil dle očitých svědků, že komitů nebylo více než dvacet, dal druhého dne rozkaz celé setině, aby vydala se za město vyčistiti alespoň nejbližší okolí.

Do této setiny byl jsem zařaděn také já a tak se stalo, že toho rána jsem opustil Plevlji v plné zbroji v řadách ostatních kamarádů.

Šli jsme. Malátný voják, dívá-li se jen na nohy, nepozoruje v zimě, že uráží nějakou cestu. Země je bílá, celá bílá. Nemění se. Jen nohy se nad ní zvedají, zabořují se do sněhu a zanechávají marnou stopu. A voják si myslí: tato cesta asi nemá konce. Možná, že ani já nejdu, ale svět jde po mně. Neboť země je stále stejná jako vytrvalý chodec, zatím co moje nohy se proměňují v bolestivé krajiny.

Ale já jsem tenkráte nebyl unaven. Dřepění v Plevlji způsobilo, že jsem šel rád. Zadíval-li jsem se na nohy, tak bylo to jen proto, že jsem snil o krásných věcech, jako je chléb, maminka, milá a postel, cítě se bezpečným v pohybující se ohradě těl svých kamarádů.

Najednou uslyšel jsem výstřel. Z vysoka a z daleka. Maminka a ostatní krásné věci ztrácely se jako postřelené a já vzhlédl.

Byli jsme v jícnu bílého průsmyku. Nad námi dokola podkova skal. Byly tu jen dvě barvy: bílá a černá.

A zase výstřel. A zase rána.

Vojáci, kteří po úzké cestě z obou stran těsnané skalními srázy nemohli postupovati ve »švarmech«, — rozběhli se co možná daleko od sebe. Já jsem si lehl před nejbližší kámen, kryje se zaň dle směru rány.

Rány zhoustly. Jako když zaštěká.

Bzučící koule zaryla se do mého kamene. Ale z opačné strany, než jsem ji čekal. Z té, na níž jsem se schovával.

»Jsme obklíčeni,« řekl jsem si. A bylo mi ku podivu klidně. »Budeme zabiti.« Nasadil jsem pušku a střelil jsem bez míření. Proč, — nevím; vím jen, že jsem musel střílet.

Čas vůbec není. Tenkráte jsem to poznal. Konečně dostal jsem ránu a pozbyl jsem vědomí — — —

Když jsem se probral z mrákot, bylo už šero. Slyšel jsem sem a tam ještě výstřel. Nehýbal jsem se chvíli. Bylo mi jako spáči, kterému je těžko se probudit. V ústech jsem měl chuchvalce krve.

Koule, která mě trefila, zaryla se do mé polní lopatky, kterou jsem si kryl bok. Vytlačila tam dolík, ale dál neprorazila. Zato lopatka vlomila se mi do těla a prorazila několik žeber.

Ležel jsem asi hodinu. Rány utichly.

Zvedl jsem se a spatřil jsem na pláni černé skvrny. Byli to mrtví, kteří zůstali. Ostatní — a nemohlo jich být mnoho — se asi rozutekli. Anebo snad je zajali a mě tu nechali v domnění, že jsem mrtev.

Vstal jsem a opíraje se o pušku potácel jsem se po mírném svahu. Svah končil korytem říčky. Tato říčka jmenovala se Nefer-tara. Takové divné jméno. Kolikrát si ho říkávám — Nefer-tara a hned vybaví se mi v paměti naprosto jasná fotografie zamrzlého toku, hluboko vklíněného mezi dva vysoké břehy, plné balvanů a výmolů a prorev.

Zde jsem se setkal se dvěma vojáky. Oba byli též ranění a vlékli se jedním směrem. Připojil jsem se k nim bez slova a jal jsem se je sledovati zcela pudově. Nevěděl

jsem, kam jdou, a oni to snad nevěděli též, — ale bylo mi úlevou, že mohu sledovat čísi kroky, že kdosi za mne myslí, že kdosi snad mě vede. Byl jsem velmi unaven. Šel jsem mezi nimi jako zamrzlým, širokým zákopem.

Pojednou v naprosté blízkosti zaduněl výstřel. Voják přede mnou se skácel. Zahlédl jsem hlaveň pušky a vousatou tvář muže, který ležel skryt na vysokém břehu. Potom padla druhá rána z téže hlavně a voják za mnou se zřítil. Skulil jsem se do nejbližšího výmolu, předobře věda, komu by patřila třetí rána.

Výmol v říčním břehu podobal se granátové jamě. Zalezl jsem až do kouta. Položil jsem si pušku na kolena hlavní k otvoru. Bylo ticho.

Až náhle dolehl ke mně zvuk kroku. Muž s třetí koulí slézal s břehu do koryta řeky. Slyšel jsem, jak jeho tělo tře se o zmrzlou půdu a jak haraší kousky upadlého ledu.

Dovedete si představiti ten zvuk? Stále a stále se přibližoval. Cítil jsem pohled očí, které mě hledaly. Slyšel jsem řinkot skleněných úlomků. A slyšel jsem ještě nejhroznější hlas svého srdce, které se vytrhávalo z mých prsou poblázněnými a urputnými rázy.

V otvoru objevila se mužská hlava.

Nebyl jsem to já, ale moje křečovité srdce, které smáčklo kohoutek ručnice.

Vousatá hlava jako by se rozrostla do velikých rozměrů a pak zmizela. Tělo zadunělo.

Vyběhl jsem téměř bez sebe. Před jámou ležel muž tváří k zemi s rozpřáhlýma rukama. Černá, kožená čepice ležela vedle něho.

První můj pocit byl zcela bláznivý. Zdálo se mi, že nemám čepice. Sáhl jsem si na hlavu a skutečně, — moje čapka byla pryč. Shýbl jsem se pro čepici zastřeleného. Nasadil jsem si ji a utíkal jsem rovno před sebe. Bylo mi jedno kam.

Uslyšel jsem rychlé kroky za sebou a se stran. Než jsem se nadál, byl jsem v hloučku komitů. Zastavil jsem se.

Ale nikdo si mě nevšímal. Díky vyměněné čepici mysle-

li si zprvu, že jsem z nich. Až kterýsi na mě promluvil. Vzhlédl jsem, zakoktal cosi — a byl jsem objeven. Sebrali mi pušku a odvedli mě kamsi nahoru. Tam na malé náhorní mýtince byla hrstka zbylých mých kamarádů, kteří zůstali na živu. Byli též zajatí.

Posadili nás do kruhu a obklopili nabitými puškami. Sami usadili se opodál a rozdělali ohně. My jsme seděli zcela tiší na bílém sněhu a dívali jsme se do země. A země mlčela. Jen z hor, z protivných úpatí ozývala se táhlá volání, na něž odpovídali muži u ohně. Byla to znamení, jež dávali svým druhům, aby se shromáždili. A mezi těmito tvrdými hlasy tetelila se naše úzkostlivá srdce.

»Budeme zastřeleni,« šeptal můj soused, Maďar Imre Iház. Šeptal to velmi sklesle, ale přece jako otázku.

»Nevím,« odpověděl jsem.

Vstoupili mezi nás dva svalnatí Srbové. Dívali se na nás chvíli černýma očima. Začali nám prohledávat kapsy a brát vše, co se jim hodilo. Potom nám řekli, že budeme zastřeleni.

Jak jsem už pravil, — díval jsem se do země. Pamatuji se, že právě mezi mýma nohama ležela suchá větévka a dva kaménky. Spustil jsem se svýma očima hluboko do těchto věcí. Byly svědectvím mého života, neboť jsem je viděl a mohl se jich dotknout. Uvědomil jsem si jejich strašné bohatství. Myslel jsem si, — kdyby mě nechali žít jen s touto haluzí a s těmito kaménky, — jak by byl život krásný. Bylo mi dvacet let.

Do těchto myšlenek zazněl pojednou divný hlas. Dlouho jsem neslyšel takového. Byl to hlas ženy.

Vzhlédl jsem a spatřil hlouček nově přicházejících komitů. Všichni byli oděni v černé a šedivé hadry, jen dva v bílé, krásné trikoty. Muž a žena.

Dle chování ostatních a dle rozkazujícího vzezření mužova usoudil jsem, že je vůdcem.

Přistoupil hned k nám a zběžně na nás pohlédl.

Kruh náš se zhroutil do sebe a podobal se prstenu, jehož všechny oči byly vyloupnuty. Všichni byli tiší, jen

starý Turek naproti mně zanaříkal. Tu muž promluvil a my poznali, že naše smrt je zpečetěna.

Tenkráte přistoupila také žena. Viděl jsem, že je vysoká a pružná. Prohlížela si nás jednoho po druhém a cítili jsme, jak mražení prochází naším kruhem. Šla po nás svýma očima. A my jsme se styděli. Protože jsme nebyli muži.

Náhle jsem ucítil, jak její zrak zapjal se na mne. Viděl jsem veliké černé oči. Podobaly se hltajícím ústům. A byly nejsilnější věcí, kterou jsem kdy na světě viděl.

Blížily se ke mně. Rostly. Pod jejich napjatou blanou zazmítal se živelný děj. Cosi v nich vyrostlo. Dotkly se očí mých a mezi nimi narodil se osud.

To, co nastalo, — bylo mysterium.

Bílá paní vešla do našeho středu, vzala mě za ruku a vyvedla z kruhu mrtvých.

Náčelník pohlédl na ni a na mě. Sevřel ruce do pěstí a v očích se mu zablesklo. Překousl v zubech jakési slovo. Neřekl nic.

Žena mě držela za ruku. Galvanický proud z jejího těla přecházel na mě. Potom pohlédla na ostatní zajatce.

»Zastřelte je!« zavolala.

Turek začal bezmocně ječeti. Křičel, že má pět dětí a ženu. Objímal kolena mužů, kteří šli kolem. Bil holou a stařeckou hlavou o sníh.

Komiti svlékli všechny do naha. Postavili je do řady. Někteří padli na kolena hrůzou a únavou. Jiní hleděli netečně a nechápavě. Imre Iház podíval se na mě svýma černýma očima. Sklopil jsem hlavu.

Bílá paní dívala se na ně upřeně. Na jejich špinavá a žlutá těla, kosmaté hlavy, utlučené nohy a ponížená pohlaví. V jejích očích bylo cosi lačného a tvrdého. A stále mě držela za ruku.

Velitel povelel a muži střelili. Rány houkly kostrbatě. Jedna za druhou.

Žena, když vypíjela tuto podívanou, — stiskla mi ruku. Křečovitě, že by to až bolelo.

Potom se na mě podívala. A její tvrdý pohled náhle zvláčněl a oblehl mě ze všech stran divokými vlnami jako moře. —

— Tak jsem se zachránil jediný z celé setiny. Bílá paní důrazně promluvila s mužem, načež muž přistoupil ke mně. Zprvu na mě hleděl úkosem a ptal se mě, kdo jsem a odkud přicházím. Ale když se dověděl, že jsem Čechem, trochu zjihl.

»Tys brat a já brat,« pravil. »Moje žena tě zachránila. Zůstaneš s námi a budeš komitem.«

Přisvědčil jsem.

Vzali mě mezi sebe. Obvázali mi ránu a uložili v polorozbité salaši na zem pokrytou houněmi a ovčí koží. Dali mi nový kabát. Nasytili mě a napojili mě. Jednali se mnou téměř laskavě, ale přece jsem cítil, že mi nevěří. Dělali to jaksi z přinucení. Dvě velké, černé oči stály na prahu salaše a dávaly rozkazy.

Sotva mě položili, — usnul jsem. Vše na pár hodin zmizelo a já spal k smrti unaven, pooobaje se odstaveným, dřeveným neckám.

Když jsem se k ránu probudil, seděla žena vedle mě. Hleděla zase na mě svýma silnýma očima. Pocítil jsem strach. Krev mi stále ještě ucházela a byl jsem sláb. Měl jsem strach z toho, že ona je mojí ochránkyní. Můj život na ní závisel, — a ona byla žena.

»Jak se ti vede,« tázala se.

Mluvila srbsky. Rozuměl jsem dobře. Nemohl jsem ale odpověděti, maje ústa plná krve. Vyplivoval jsem ji a kýval hlavou.

Chytila mě za ruku.

»Bolí ti to?«

»Ne.«

»Přinesu ti mléko.«

Odběhla a vrátila se s krajáčem mléka. Podala mi jej až k ústům. Potom se dívala, jak piji.

Když jsem dopil, osušila mi rty.

»Chceš ještě něco?«

»Ne.«

Hlas její byl téměř přísný. Zdálo se, že mnoho rozkazuje. Sedla zase vedle mě a počala si potichu pískat.

Díval jsem se na ni. Měla pravidelný, jasný obličej a havraní vlasy. Nebyla z rodu těch mírných žen, které dovedou roztomile štěbetati u číšky čaje. Připomínala mi obraz Amazonky, který jsem viděl kdesi v knize. Byla to žena, která měla sílu muže. Muž nakládá se svojí silou dle jakéhosi logického, rozumového zákona, takže si to můžeme vysvětliti. Ale síla ženina je řízena čímsi pro nás nevysvětlitelným. Nebyl bych se divil, kdyby tato zpívající bojovnice přiložila náhle prsty k mému krku a uškrtila mě. Silný muž může udělati jen to a to. Silná žena všechno.

Ležel jsem na zádech a díval jsem se na ni. Měla lehce orlí nos a dravá ústa. Byl to obličej upřímný, — který se nedovedl přetvařovati. Neučil se tomu, neboť toho nepotřeboval. Mohla dělat vždy to, — co chtěla.

Díval jsem se dlouho a pozorně. Otočila ke mně hlavu.

»Kdo jste?« ptal jsem se tiše.

Usmála se.

»Žena.«

»Jak sem přicházíte?«

Přisedla blíže ke mně.

»Přišla jsem sem se svým mužem. Pomáhám mu střílet Rakušáky.«

»Náčelník je vaším mužem?«

Těžce přikývla.

Potom ale, jako by jí nedalo, — rozhovořila se.

»Jmenuji se Ilda. Je mi dvaadvacet let. V Bělehradě jsem studovala, ale nebavilo mě to. Vdala jsem se za důstojníka a šla s ním na vojnu. Je zde krásně. Mohu střílet, vařit a sešívat šaty. A rozkazovat.«

Rozesmála se.

»Jaký jsi slaboučký! Chlapeček! — že ti není víc než osmnáct!«

»Ne.«

»Byl jsi mezi samými starci. Tvůj obličej svítil mlékem z jejich vousatých tváří. Byl jsi mezi nimi jako svíčka. Neplakal jsi?«

Neodpověděl jsem.

Přiblížila svoje oči k mým ještě blíže a ptala se polo výsměšně:

»Neplakal jsi? — Neplakal jsi?«

»Proč jste mě zachránila?«

V očích se jí zablesklo. Přiblížila je mně strašlivě blízko a náhle přibila mě polibkem k zemi. Zatmělo se mi v očích a v ústech cítil jsem krev. Zavřel jsem oči; bál jsem se, abych otevra je, neviděl se ji vysmívati.

Zaslechl jsem jenom hlas:

»Neplakal jsi?«

A byl to zcela jiný hlas než před chvílí. Slova ztratila svého smyslu a byla řečena jen proto, že slovo není jen smysl, — ale též zvuk, — kterým může vytrysknouti všechen cit, jenž nemá v srdci už místa.

Dveře zavrzly. Vešel její muž. Zpozoroval jsem, že se zamračil.

»Ildo! —« zavolal.

Ilda se zachvěla. Zlostně a podrážděně. Potom se na něj pronikavě podívala.

Muž chvíli přemýšlel; — hledal, co by jí řekl. Zatím jeho obrví, křečovitě sevřené, se rozvíralo jako luk tažený úpornou silou. Přemohl se a řekl klidně, skoro ledově:

»Ildo, — hledal jsem tě.«

»Proč?«

Muž zase zaváhal. Potom řekl nejistě:

»Nešla by jsi se mnou?«

»Kam?«

»Jako vždy. — Na obchůzku.«

Přikročil až k nám a stanul u mé hlavy. Dveře nechal otevřené.

»Zavři!« nevrle řekla Ilda. »Venku je zima a táhne. Zde je nemocný.«

Muž ani sebou nepohnul. Zpozoroval jsem svaly na jeho osmahlé líci. Celá tvář skládala se z uzlů. Jeho otázka dosud visela ve vzduchu. Ilda na ni neodpověděla. Pohrávala si s prázdným krajáčem.

Nastalo ticho.

Muž položil ruku na moji hlavu. Ilda se rychle na něj podívala. Cítil jsem dlaň, prsty a zápěstí. Ruka se počala křečovitě svírati na mé hlavě. Zdálo se, že mi chce jedním pohybem přelomiti vaz. Přitom se díval na Ildu. Měl pohled navýsost rozzuřeného psa, který už ani neštěká. Silného, hrozného psa, — ale na řetěze.

»Jak se ti vede, chlapečku?« řekl chraplavým hlasem, toče moji hlavu více a více nalevo.

Nemohl jsem se pohnouti. Byl jsem příliš sláb ranou a únavou. A kdybych i byl docela zdráv, — byl by přece silnější. Byl to muž, který mě nenáviděl.

Ilda náhle uchopila ho za ruku a odtrhla mu ji.

»Co mu děláš bolest?« zasykla. Potom doložila pevným a rozkazujícím hlasem slova podobající se kaménkům stavebnice.

»Nechej ho!«

Muž mě pustil. Potom si nervosně zapjal límec u krku. Ještě něčím zazvonil v kapse a přistoupil ke dveřím. Na prahu se ještě zastavil.

»V poledne přijdeš za mnou.«

Ilda mlčela a hrála si dále s krajáčem od mléka. Dveře bouchly, až se chata zatřásla. Ilda podívala se na mě a usmála se zbledlými rty.

A tak jsme se chvíli na sebe dívali a já poznal, že někdo z nás musí zemříti. —

— Ležel jsem tři dny. Čtvrtého jsem vstal, ač má rána nebyla dosud zahojena. Kdykoli jsem se přemohl, začal jsem krváceti z úst. Přece však jsem vstal a chodil, soudě, že bude pro mě jistější, když budu stát na vlastních nohou.

Ilda byla většinu dne se mnou. Působilo mi to mnoho

strachu. Bál jsem se, že nás její muž zabije. Ten však se nás stranil, — jen chvílemi odněkud zablýskaly jeho oči. Věděl jsem, že bojuje se svojí žárlivostí a hrdostí. Styděl se žárlit na mě. Byl jsem chlapeček a on muž. Leckdy se se mnou dokonce zastavil a promluvil pár vět. Rozmluva ale brzy uvázla a on odešel nepřívětivě se usmívaje. Dělal to jedině kvůli tomu, abych já neopovážil se myslit, že mě snad nenávidí. Ale přesto viděl jsem, že hoří v něm plamen, který jednou přece jen vybuchne.

Ilda brala mě s sebou na hory. Chodili jsme sami dva, — ona napřed a já za ní. Sníh křupal jí pod nohama. Viděl jsem stále před sebou její krásné, pevně modelované boky a nohy.

Vlekla mě dolinami, skalami a roklemi, — až jsem se na smrt znavil. Potom mě brala kolem krku a táhla mě sněhem, mazlíc se se mnou krátkými a vtínavými pohyby svých rukou.

Divné mi bylo, že se nikdy neptala, kdo jsem. Ani jméno nechtěla vědět. Též o sobě mluvila málo. Z jejích úryvkovitých řečí vyrozuměl jsem toto:

Pocházela z nějaké venkovské osady poblíže Bělehradu. Z rolnické rodiny dosti zámožné, poněvadž její otec dal ji do Bělehradu studovat gymnasium. Chtěl z ní míti lékařku. Ale ona si studium zvlášť nezamilovala. Běhala raději po lesích s ručnicí nebo vařila na polním ohni pro honce a spravovala jim pušky i roztrhané oděvy. Ani společnost jí v Bělehradě nevyhovovala. Připadala si cizí na plesích, kde vše se jí předem vzdávalo. Dvakrát utekla domů, — dvakrát otec ji vrátil. Nastala světová válka. Brala ji jako východisko ze situace. Aby se dostala z nudného školaření, usmyslila si vdát se za důstojníka a jít s ním přímo do pole. Veřejnou dobročinnost sester Červeného kříže nenáviděla jako každý voják. Chtěla se dostat do ostrého života mezi chlapy, zbraně, krev a skály. Odloudila své přítelkyni snoubence důstojníka a učinila, že si ji vzal. Odešla s ním na frontu, a když byl přidělen k organisování komitů, tedy i tam. Říkala mi, — že ho

nemiluje. Ptal jsem se, milovala-li ho kdy? Řekla mi: Nevím, — a věřil jsem tomu. Byla z rodu vojáků — a o těch jsem již pravil, že jsou zakleti v okamžik, který právě je. Jen jedinkrát překročila hranice okamžiku, ale o tom až později.

Kdo by ji neviděl na vlastní oči, myslel by, že vše u ní dálo se ze známé ženské romantiky. Ale já mohu vsaditi na to krk, že nic jí nebylo tak na hony vzdáleno jako jakákoliv romantika. Byla až do krajnosti prostá a jsem přesvědčen, že vůbec nedovedla snít. Mluvila vždy konkretně a jasně, ač — jak jsem již dříve podotkl — nikdy se nedalo soudit, co hodlá napříště udělat.

Vše u ní vyplývalo z jakéhosi vnitřního přeplnění. Byla nabita nesmírnou silou, která ji hnala. Zdálo se mi, že všechno, co je v ženství statečného, dobyvačného a krutého, soustředilo se na ni. Jedině záludnosti postrádala. Ale to jen proto, že byla příliš silná a mohla se bít s otevřeným hledím. Mnozí z vás budou v ní viděti rysy zvrhlosti a dekadence. Pravda, — usmívala se, když vraždili nahé muže. Ale je nutno vzít v úvahu, kde se to dálo. Byla to vojna, železný a nemilosrdný život. Vraždění bylo tu tak prosté jako porody zde. V mírných a pořádných městech jsou přesně předepsány normy, kdy se můžeme smát a kdy plakat: — a to je zvrhlost a dekadence. Smála se, protože se chtěla smát. A konečně, kdo ví, *čemu* se smála. Když se žena dívá vám do obličeje a usmívá se blizoučko do vašich očí, — zda jste si kdy, mužové, jistí, — *čemu se směje?* Ó co byste za to dali, kdybyste mohli se vloupati do jejích očí a nalézti v nich pravou příčinu jejího smíchu! Ó co byste dali za to, kdybyste mohli sami sebe viděti, — neboť v těch okamžicích se vám zdá, — že se pod jejíma očima proměňujete v cosi malicherného, směšného, ubohého, — a vaše pěsti vám nabíhají a vy nebijete jimi do stolu nebo do očí jen proto, že cítíte, že by to bylo ještě ubožejší, malichernější a směšnější.

Je to přirozený běh života. Vnikáme-li příliš do něčeho, přilneme-li příliš citově k něčemu na tomto světě, — zda

nestává se to pro nás stále záhadnějším? Každá věc je tajemnější pro poznání, které jsme na ní učinili. Poměr mezi ženou a mužem bude prostý a jasný až tenkráte, kdy těžiště své lásky a svých činů přesunou ze svých srdcí na jiné pole. Je jedině otázka, — může-li se to státi.

Ostatně Ilda měla i krásné vlastnosti ženy v nejvyšší míře. Povím vám též, jak dovedla se obětovati. Obětavost je základním rysem ženské povahy. Je zcela jiná než u muže. Muž se obětuje, — věda o tom, že se obětuje, a jeho oběť je vždy výsledkem bojů mezi ním a mravním smyslem oběti. Žena se ale obětuje pro *radost* z oběti. Její oběť tryská přímo ze srdce, aniž se tkne tkání mozkových. Zdá se mi vždy, že cílem pro ni je oběť sama a ne ani to, co jí vykupuje. Muž se obětuje, aby něčeho dosáhl, žena proto, aby se obětovala. —

— Bylo to čtvrtý den mého pobytu mezi komity, když mi řekla jednou k večeru Ilda:

»Dnes v noci jdou muži na zvědy. Zůstaneš doma. Přijdu k tobě.«

Stalo se. Vytratil jsem se k večeru nenápadně a vrátil jsem se, až všichni byli pryč. Spával jsem sám stále v oné polorozbořené chatrči na kožených houních. Domnívám se, že i to bylo jejím dílem.

A Ilda přišla.

Svítil jsem malou svíčkou, která házela černá mihotající se křídla na dřevené stěny baráku. Zdálo se, že pokoj je pták raněný v letu.

Zavřela za sebou dveře a řekla:

»Ivane!«

Potom jala se svlékati. Bez jakéhokoli zdráhání nebo studu. Bílý svetr s ní sklouzl jako lupen s květu, když přijde vítr. Svlékala se a dívala se na mě.

Myslel jsem si:

— je tomu tisíce roků. Sedím v prehistorické jeskyni obklopen nesmírnou a neznámou džunglí světa. V rozsochatých stromech visí měsíc a pod obrovským kapradím

plíží se šelmy. A já mám ryšavou srst na prsou a na rukou, — a čekám ženu, — která chystá se býti mojí. Přišla z černého tajemství světa jako tajemství bílé. Svítí svými prsy, podobnými protahujícím se lvicím, — a bez ostychu rozprostírá přede mnou svůj klín, těhotný nezrozenými tajemstvími, — boji, — vítězstvími, vojáky a přemoženými. Neboť tenkráte se ženy dávají bez ostychu, když chtějí děti. Tenkráte odvrhují stud, když jsou silny svojí láskou a vědí, že dají toho ve svém objetí tolik, že není třeba to stupňovati a vydražďovati studem, bojem a zdráháním se.

To jsem si myslel, leže nepohnutě a přece se chvěje pod beraní kožíš. A ještě jsem si něco myslel: — tak také přicházejí ženy, když ony zmocňují se těla mužova. Zdálo se mi, že jsem se proměnil v ženu. Tichou a odevzdanou. Toužící po tom, aby byla brána, — sápána, rozlomena údery lásky.

Ilda blížila se ke mně a nebyla jen ona tajemstvím. Svojí blízkostí proměňovala v tajemství i mne.

Myslel jsem, že zhasne, ale neučinila tak. Chtěla milovati i očima.

Vklouzla za mnou pod pokrývku a přitiskla mě k sobě. Vše beze slova; jen se dívala — dívala.

Její pohyby byly pohyby veslaře, jenž odráží loď od břehu. Byl-li jsem jí lodí, — kam asi chtěla se mnou odplouti?

Její ruce oblehly mě ze všech stran plameny. Horečka vstoupla mi do hlavy a dravost do rukou. Bloudil jsem jimi po jejím těle, které jim ustupovalo prohýbajíc se a přissávajíc se k mým pažím.

Vzal jsem si ji.

Leže na ní, cítil jsem, jak chata letí. Jako pták nebo vlna. Z nekonečna — do nekonečna. A přitom jsem ucítil bolest: — bolest z naplnění. Nebylo v tom okamžiku nic, co bych nemohl obsáhnout, držel jsem v rukou ženu a svět se všemi hvězdami a záhadami. A byl bych jim rozuměl, kdybych nebyl ztratil smysly.

Posléze jsem poznával, že z úst řine se mi krev a stéká jí na hrdlo. Nezahojená rána zase se otevřela.

Ilda to cítila a vzpínala se pode mnou nutíc mě, abych si ji bral stále víc a více, jako by bylo jejím osudem bráti ode mne nejenom lásku, ale i krev.

Tak letěla naše chata nocí podobna ptáku-ohniváku. Když svítalo, — odešla ode mne. Zůstal jsem sám v těžkém spánku na tratolišti vlastní krve.

Přišel bledý den a zase noc. S nocí přilehla ke mně Ilda a s jitřenkou chorobný spánek. A mezi těmito přízračnými hodinami plula výhružná hlava muže, který mlčel ústy, ale vykřikoval svýma ostražitýma a bdělýma očima.

Ilda brala mě teď výhradně s sebou. Bez ostychu volala:

»Ivane, — pojď již!«

A já jsem šel za ní po neschůdných stezkách hor, dívaje se na podpatky jejích vysokých nohou, přemýšleje, kdo první z nás zahyne.

Budete se jistě ptáti, zda jsem ji miloval. Moje odpověď je značně znesnadněna tím, že nemohl jsem dělati nic jiného. Musel jsem si ji bráti každého večera až do úpadu; — proto jsem tenkrát nevěděl, miluji-li ji či ne. Věděl jsem jen, že vše, co se mezi námi děje, je struna napjatá až do krajnosti. Čekal jsem, kdy praskne.

Přemýšlel-li jsem o něčem, bylo to spíše o tom, zda miluje ona mne. Bylo zde mnoho toho, co svědčilo pro i proti.

Kdybyste znali výraz její tváře právě v tom okamžiku, kdy já zkřiven rozkoší a bolestí kropil jsem ji vlastní krví! Věděla, že trpím, — snad trpěla též, — ale potřebovala moji bolest. Tiskla mě k sobě tím více, čím prudčeji krev tekla. A přitom měla na dně svých očí nesmírný soucit nad námi oběma.

Co chodila ke mně, nespala ani jedenkráte se svým mužem. Svůj odpor vůči němu stavěla zcela zřejmě na odiv. Roztrhaní komiti zaraženě pohlíželi na ni a zlostně na mě. Neodvažovali se nijak zjevně zakročiti; čekali na

povel vůdcův. Ten chmuřil svůj obličej od rána do večera a neříkal nic.

»Nebojíš se, že tě tvůj muž zabije,« ptával jsem se jí.

Smála se.

»Mě — a zabít? Proč?«

»Že chodíš se mnou.«

»Proč bych s tebou nesměla chodit?«

Neodpověděl jsem.

»A což — jestli zabije mne?« ptal jsem se znovu.

»Tebe?« řekla tiše. Potom mlčela chvíli a na čele vystouply jí tři rýhy.

»Bojíš se?« zašeptala konečně.

»Nebojím,« řekl jsem jaksi neupřímně.

Podívala se na mě rozezleně a vzkypěla.

»Nebýti mě, byl bys už dávno mrtev.«

»Zachránilas mě proto, abys mě sama zabila?«

Zarazila se.

»A ty mě nemiluješ?«

Mlčel jsem.

Tu ona náhle sevřela mě prudce do náruče, a jako by se obávala mé odpovědi, rychle zasykala:

»Musíš mě milovat — i já tě mám ráda.«

Tenkráte jsem si myslel, že nemá ráda mě, ale svoji lásku. To je bolestný problém u všech mužů: nejdříve bojují o to, aby byli milováni, když i jsou milováni, trpí nejvíce nedůvěrou, jsou-li to oni, kteří jsou milováni. Vyrůstá jim největší nepřítel právě v lásce, kterou vystavěli mezi srdcem svým a ženiným.

Člověk si přeje býti milován a ne láska! Člověk se svými ranami, choutkami, přednostmi a zlozvyky. Člověk se svojí bědnou touhou býti milován. Člověk se svojí nedůvěrou v lásku.

Myslíte, že přijde jedenkrát doba, kdy jasně se ukáže, jste-li to právě vy lidé, kteří jste předmětem lásky? A nikoliv jakési přeludy vlastního srdce, — které by nakonec dokazovaly, že člověk nedovede milovati nikoho, mimo sebe. To by bylo strašné. Představte si, — jak člověk

by byl sám, úplně sám na celém světě. Jeho láska — lichotná fikce — proměnila by se v poušť, na níž by trčelo jeho vyschlé srdce v hromadě písku.

Ale vrátím se k vypravování.

Bylo tomu čtrnáct dní už od té doby, co jsem byl zajat. Bílý muž to vydržel. Poslední dny už mně přestal odpovídat na pozdrav a nepromluvil ke mně ani slova.

Ilda se rozkvetla. Byla v tváři rudá a do těla jí vtekla pružná a plíživá síla, takže se podobala ptáku a hadu zároveň. Já byl bledý a nemocný.

Celý den byla se mnou. Zvečera vlezla do mé chatrče zcela otevřeně, aniž to už komukoli skrývala. Poslední dobou trochu se mě vyptávala na mou minulost. Nejvíce chtěla vědět, kolik dívek jsem miloval.

»Jednu,« tvrdil jsem jí zprvu. Naprosto mi nevěřila a velmi se proto rozzlobila. Konečně jsme to usmlouvali na tři.

»A ta poslední, — ta tě čeká?«

»Jistě už zapomněla.«

»Ne, řekni, Ivane, — kdyby jsi se vrátil domů, — šel by jsi k ní? Ale vážně!«

»Nešel, Ildo. Zůstal bych ležeti doma na posteli dva roky. Jediná žena, na kterou myslím, je maminka.«

»A což ona — ta, kterou jsi naposled v Čechách miloval —, přišla by za tebou?«

»Myslím, že by nepřišla. Vždyť jsem jí z vojny ani nepsal.«

»A byla hezká?«

»Byla dosti hezká. Nepamatuji si na ni už dobře. Válka mi smazala mnoho hezkých hlaviček z paměti. Myslím ale, že se už vdala.«

»Byla hezčí než já?« ptala se Ilda upřímně a otevřeně. Ale nebyla to naivní otázka. Řekla to velmi vážně. Všiml jsem si, že měla oči smutné a divoké.

»Nebyla,« řekl jsem a byla to pravda. —

— Posléze přišla divoká noc, kdy vichřice podlamuje hlavy stromům a ponouká muže k tvrdým rozhodnutím. Ležel jsem zase v chatrči a čekal na Ildu. Nešla tenkráte dlouho a já v domnění, že už dnes nepřijde, nepokojně jsem usínal, zkolébáván skučením vichřice a praskáním haluzí, které třely se o sebe.

Již jsem spal, když se mě dotknula čísi ruka.

»Ivane, — obleč se!«

Byla to Ilda. Stála nade mnou jako bílý stín.

Podíval jsem se na ni udiveně, ale hned jsem vše pochopil.

»On tě chce zabít.«

Rychle jsem na sebe hodil halenu. Do ruky vtlačila mi nabitý revolver. Chystal jsem se jít ke dveřím.

»Ne, — tudy nemůžeš. Dveře jsou střeženy.«

»Jsem tedy v pasti,« zašeptal jsem.

»Vím o východě. Lezla jsem jím jedenkráte s mým mužem. Jen já a on o něm víme.«

Vzala mě za ruku a vedla po žebříku na půdu. Odsunula prkno, které zdálo se býti přepevně přibito, a ukázal se černý otvor. Vichřice zadula nám do obličeje.

»Tudy musíš seskočiti dolů. Je tam hromada sněhu. Dopadni tiše a utíkej!«

»Tento východ není střežen?«

»Ne. Vím o něm jen já a můj muž.«

»Přesto ale mohl jej dát střežit, — zvláště když věděl, že i ty o něm víš?«

»Ne. Myslí si, že ležím v jeho stanu svázaná. Ale mám dobré zuby. Překousala jsem provaz.«

»Ildo, — a co s tebou bude?«

»Běž, — není času!«

»Ildo, — on tě zabije! Uteč se mnou!«

»Ne. — Jsem Srbka.«

Podal jsem jí ruku a políbil jsem ji. Odtrhla se ode mne a řekla tvrdě:

»Běž!«

Seskočil jsem z okna. Sníh ztlumil moje dopadnutí.

Setrval jsem tiše chvíli na místě a potom jsem se plížil od tábora.

Když jsem byl hlouběji v lese, dal jsem se do běhu. Narážel jsem cestou na stromy, kameny a závěje. Ale běžel jsem maje hlavu polo v horečce a říkal jsem si:

Il — da. Il — da.

Když se rozednilo, našel jsem stezku, po které jsem se spustil. Cesta byla velmi namahavá a byl jsem už unaven. Pozdě odpoledne narazil jsem na první rakouskou četnickou stanici.

Byli v ní 4 vojenští četníci, kteří střežili tuto krajinu. Pověděl jsem jim svůj osud. Vyzvali mě, abych u nich přespal, že zítra půjdou se mnou do Plevlje.

Ale já znal komity a bílého muže. Věděl jsem, že přijde za mnou. Vykradl jsem se večer z chatrče, sebrav dříve strážmistrovi kožich, a ukryl jsem se opodál v lese mezi kořeny starého dubu.

Tam jsem ležel celou noc, chvěje se zimou a úzkostí. Tam se narodilo to, čemu dnes říkám: bílá paní. Tam jsem poznal, že Ildu miluji. Ildu, která mě zachránila, mučila a milovala až k smrti. Zapomněl jsem přemýšlet o tom, milovala-li mě, či svoji lásku, neptal jsem se už, *proč* mnohdy byla krutá. Poznal jsem, že tyto mučivé otázky a analysy jsou údělem těch, kteří nedosti milují. Ilda mě milovala a já ji miluji. To byla všechna moudrost, kterou jsem se zalykal a kterou jsem bral v její celistvosti, nedoveda si ji už rozkládati, jako zkušený nosič rozkládá si své břímě podél beder, aby se mu lépe neslo.

K ránu třeskly u četnické stanice výstřely. Poznal jsem, že mé tušení mě nezklamalo. Bílý muž přišel si pro mě. Přitisk jsem se k zemi a naslouchal táhlým ozvěnám ran, které se ploužily za ostrými výbuchy pušek.

Když rány utichly, spustil jsem se znovu dolu do údolí. Po tříhodinné cestě narazil jsem na první naše hlídky. Ty mě donesly do Plevlje. Moje síla byla vyčerpána v tom okamžiku, — když jsem se cítil zachráněným.

Ležel jsem v nemocnici. Dlouhý sál se špinavými lůžky.

Tři sestřičky věčně se o něco hašteřící. Zápach karbolu, potu a špatných obědů.

Ale já díval se do stropu, který se otvíral jako nebe. Byl jsem unaven a potřeboval jsem klidu. Proto se mi zjevovali na stropě andělé, kteří zpívali:

»Pokoj lidem dobré vůle.«

Sotvaže to dozpívali, proměnili se v Ildu a říkali:

»Plakal jsi, chlapečku?«

Měl jsem záchvaty nervosního pláče, který se střídal s dlouhým, horečným spánkem. Třetího dne jsem se natolik zotavil, že jsem si sedl na postel a pojedl trochu bramborové kaše. Toho dne přišel nový transport raněných. Většinou lehce. Usadili je v naší jizbě, kterou naplnili nezvyklým šumem.

Když byl večer a v koutě, kde hráli dva saniťáci nekonečné partie šachu, mrkala petrolejová lampička, — zaslechl jsem tento rozhovor. Nějaký vousatý domobranec se zavázanou rukou vykládal svému sousedu, který ležel na břiše:

» — jo, — když jsme chytali ty komity, — tak jsme ti přišli na ňákou pláňku, kde stál barák z prken. Já ti du do toho baráku a vidím, že tam cosi svítí. Kouknu blíž, — a kruci, — na zemi leží ženská, hubu otevřenou a v hlavě díru jako ve vratech. Někdo ji bouch zrovna u ucha z revolveru. Ale musila být sakra hezká. A nóbl. Měla na sobě tak fajnovej ancug, že jsem jí ho hned stáhl a schoval do baťochu. Ale to mně pořád vrtá v hlavě, — co ta ženská tam měla co dělat.«

»Je to élend s těma ženskejma,« přizvukoval druhý, — ležící na břiše.

A já jsem se natáhl na lůžku a přivřel oči; potom jsem chtěl zavolat, ale nemohl jsem. Jen jsem cítil, jak oči mi vytékají a řinou se mi po tvářích. Bylo kolem mě ticho, tak ticho jako na nějaké opuštěné hvězdě. —

— Potom jsem se uzdravil, — šel zase do pole, bojoval na mnoha frontách a konečně vrátil domů. Vše ostatní

jsem prodělal jaksi mimochodem, nezúčastněně, jako ve snu.

Teď jsem doma a žiji obyčejný spořádaný život. Ale jsem nemocen. Nervy mám v nepořádku a vojna vzala mi sílu, dřív než mi ji život dal. Proto jsem ztratil smysl pro všechno zde.

Čekám. Pořád čekám a nevím na co. Někdy potkávám bílou paní. Mnohdy na ulici se zachvěji, uvidím-li před sebou vysokou ženu v bílém šatě a s tváří vroubenou černým vlasem.

Je to Ilda, myslím si. Ale potom vzpomenu si na širokou ránu ve spánku a smutnou lampu v nemocničním sále. A jdu dál.

Válka je hrozné zlo. Ale jsou i jiná bojování. Nevěřím v mír. Stále budeme se bít a jde jen o to, abychom se bili pro sebe. Budeme se bít pro lásku, pro ženu, pro spravedlnost, — pro tisíce věcí. Které nepochopíme a neuskutečníme. Budeme je milovati a proto budeme pro ně bojovati. Ne pro vítězství, ne pro porážku. Pro boj.

Mrzí mě život, že žena, která se jmenovala Ilda, pověděla mi, že je záhada, jejíž pravdy se nikdy nedopátráme, a válka vzala mi sílu pro boj. Kdybych byl silný, bil bych se dál, i nevěře. Jsa sláb čekám a nikdy se nedočkám.

*

Skončil. Potom probrav se z napjaté ztrnulosti zastyděl se, že příliš mluvil. Rozpačitě zakašlal a sklonil se jako dřív nad sklenku absintu.

Mládenec náchylný k theoretickému filosofování chtěl něco říci, — ale zpozorovav včas nás, že by to bylo příliš nevhodné, — zavřel ústa dřív, než něco řekl.

POHÁDKA O JONYM Z CIRKUSU

Jony byl nejchudší dítě na celém světě. I bídné dělnické děti, co mají jen kousek chleba a celý dlouhý den vysedávají na prazích předměstských domků, byly proti němu hotoví boháči. Neboť Jony byl nalezenec, kterého jako třídenní robě matka pohodila ke dveřím kostelním, aby už nikdy ji neviděl. A tak — zatím co ostatní děti vstupovaly do světa z růžových kolébek nebo z měkkých náručí mateřských — ubohý Jony ležel před portálem kostelíka jako nějaký krejcar ztracený žebračkou.

Je pravda, vesničané se ho ujali, živili ho a nechali ho růst, ale každé sousto, které mu podávali, bylo hořké a tvrdé, neboť na světě byla bída, lidé byli lakomí, a dávali-li člověkovi něco, tak ne z lásky k němu, ale ze strachu před Bohem. Jony (tenkrát mu tak ještě neříkali) byl vychováván v chlévě; dostala ho na starost Aneža, služka od krav. Ta si s ním mnoho starostí nenadělala, mělať plné ruce práce jinde. Tak se stalo, že Jony, když mu bylo půl roku, spadl s lavičky, na kterou ho posazovali, a zlomil si žebro. Aneža s chasou nad ním vrtěli hlavou, ale potom usoudili, že to zaroste »samo od sebe«. Žebro sice zarostlo, ale Jony stal se hrbáčkem.

Nikdo by neřekl, že lidé jsou šťastni proto, že jsou na sebe si podobni. Nikdo by to neřekl z těch, co mají dvě dobré nohy, dvoje silné ruce, zdravé tělo, ústa, nos a oči. Jony však to věděl. Rostl, díval se kolem sebe, pozoroval a viděl, že nikdo nemá záda tak křivá a zlomená jako on. Na nikoho z vesnických chlapců se nepodobal a večer, když už bylo docela šero, každá babka zdaleka jej poznala. Hrb postavil se mezi něho a ostatní děti a vyřadil jej z jejich štěstí. »Hrbatý, hrbatý,« volávaly na něho děti a myslely si, že mají právo proto kdykoli ho udeřit. A přece jejich ústa a pěstě nepovídaly mu nic nového, neboť dávno poznal svoje neštěstí, když svýma očima vážil opálené a statné postavy hochů se svým zmrzačeným tělíčkem.

Jonymu bylo sedum let a pásával husy u kapličky za dědinou. Rukama objímaje kolena seděl na mezi a díval se do nebe. Zatím co ostatní děti na něm vídaly oblaka, — on viděl velkou tlamu nesmyslně se rozevírající na něho. Nevil věnečků, nedával se do zpěvu, — neboť toto všechno jsou věci, které se dělají společně, a on seděl sám.

»Proč nejsem jako ti ostatní?« ptal se sama sebe. »Proč nikdo se mnou si nehraje, nepromluví na mě vlídné slovo, proč mám na zádech hrb? Proč, proč?« Ale nebe s bílými oblaky mu nerozumělo zrovna tak jako ostatní. Samotný chlapec cítil pak na sobě ne osud, ale křivdu a bezpráví. Zdálo se mu, že mu kdosi ublížil, že kdosi zlý dlí za tímto nebem a všude. Vědomí nespravedlivého pokoření činilo jej popudlivým. Nemaje nikoho, komu by se svěřil se svým zoufalstvím, — napájel jím jen své malé srdečko a tak se stalo, že začal nenávidět všechny zdravé, hrající si děti a celý nehrbatý svět.

»Ten chlapec je zlý,« říkával pan učitel, když ho celého pokopal, dřív než se k němu mohl přiblížit s rákoskou. »Je posedlý ďáblem,« tvrdil katecheta, když ho kousl jedenkrát do prstu, nechtě se dát přehnout přes koleno. »Hrbatý, hrbatý,« volali školáci, ale hned se dávali na útěk, neboť rozběsněný Jony začal házet kamením a dovedl najít šifráky, které se zaťaly pod oko jako sekera.

Tak zeď, která mezi Jonym a ostatními lidmi počala se zlomeným žebrem, rostla ode dne ke dni. Jen jedenkrát se stalo, že se chtěl Jony jí prokousat, ale to zle dopadlo. Tím právě však začíná celá historie.

Bylo to na podzim, kdy chlapci pálili ohníčky a seděli kolem nich jako prstenky kolem zářivých drahokamů. Jony jako vždy seděl opodál. Nikdo ho nezval, nikdo nezavolal, a kdyby byl přistoupil, — odehnali by ho. Proto jen závistivě pokukoval kolem sebe přeje si, aby od těch ohňů chytl se celý svět a shořel na padrť i s Františkem, Marinou, Josefem a Karlem Hoškovým, kteří byli mu nejblíže a vyprávěli si jistě zajímavé historky, protože chvílemi se smáli, až se za břicho chytali.

Ale tu se stalo něco neobvyklého. Frantík, který ještě ráno píchal jej jehlou pod lavicí, přistoupil k němu a řekl tak, docela tak, — jako by byl obyčejným chlapcem:

»Chtěl bys si sednout s námi k ohníčku?«

Jony se zalkl neznámou slastí. Nemohl odpovědět, jenom přikývl.

»Můžeš přijít,« pokračoval Franta, »ale nejdřív musíš přinést brambory. Starému Rychtovi ještě na poli stojí. Běž a vytrhni pár kopců, ale ať tě nikdo nevidí!«

Jony šel. Nebyl by jen kradl, byl by třebas i zabil, aby si proklestil cestu k lidským srdcím. Bylo už šero a on protáhnuv se přes cestu zapadl do brambořiště jako křepelka. Vytrhl pět kopců, aby každý měl jeden. Potom plazil se opatrně nazpět.

Ale běda! Když šel přes cestu, kdosi ho uviděl — a nebyl to nikdo jiný než sám starý Rychta. Jony pustil se do běhu, ale vzápětí slyšel, jak těžké boty běží za ním. Dal se do polí přes meze a strniska, trna úzkostí, že každé chvíle dopadne na něho těžká, sukovitá hůl. Běžel, běžel — a utišil se až v lese, kde bylo ticho a tma.

Zastavil se. »Třebas mě nepoznal,« pomyslil si, »bylo už tma.« Potom ale vzpomněl si na stádo hus, na pantátu a na jeho řemen. Dostal jím už tolikrát, že se ho příliš nelekal. Proto rozhodl se vyčkat večera a vrátit se do dědiny, když pro nic jiného, tož aspoň proto, aby moh zítra říci Frantíkovi, proč brambory nepřines.

V chalupách bylo už rozsvěceno, když se plížil po návsi. Na dvoře nikoho nebylo. Chtěl vylézt na půdu a lehnout si do sena, ale když míjel okna hospodářovy světnice, uslyšel dva hlasy. Zalekl se, — neboť ten tvrdý, zlostný hlas znal. Byl to Rychtův.

»A víte určitě, že to byl on?« slyšel hlas hospodářův.

»Poznal jsem toho zloděje podle hrbu. A ostatně, říkal mi to Hušku Frantík.«

Jony zkameněl. Frantík to na něho pověděl? Oklamali ho, — podvedli ho? Co byl řemeň, pantáta, husy a Rychta proti této bolesti! Bylo mu hořko v ústech a jeho zmrza-

čená záda přitiskla jej k zemi jako červa. Nevystoupil na půdu. Vyšel ze statku tak tiše, jak do něho vklouznul. Upřel oči do tmy před sebe a rozhodl se, že uteče.

A tak znovu octl se v polích. Pod bezhvězdným nebem měl dosti času svůj záměr si rozmysliti. Bolest ze zrady pozvolna padala z jeho tělíčka, ustupujíc jinému, těžšímu břemenu: zlosti a pomstychtivosti. Půjdu do města, rozhodl se, ale jednou se vrátím a pak! Zvedl zaťatou pěst k nebi, ale pěstička ta byla malá, menší než nejnepatrnější hvězda. Celá těžká noc ze všech stran přitiskla se na ni černými mraky a dětská ručka spadla jako zlomená. A Jony plakal, jda silnicí, tiše a beznadějně, jako pláčí broučci.

Bylo ráno, když octnul se ve městě. Rachot vozů, tramvají, tisíce pobíhajících lidí pohltily ho, že chvílemi se sám sobě ztrácel a musel se zastavovat, rozhlížet, ba i ohmatávat, aby se našel. Brzy si však zvykl a bylo mu příjemně; neboť nikdo si ho příliš nevšímal. Chodil od výkladu k výkladu, prohlížel za nimi vystavenou krásu, dlouho se rozmýšlel nad bohatými a vzácnými předměty nevěda ani kam je zařadit. Bylo k polednímu, když stanul na velkém náměstí a spatřil zajímavou podívanou.

Veliké stany seděly uprostřed náměstí jako vzdušné balony chystající se co chvíli odletět do nebe. Mezi nimi stály vozy, zelené, červené, modré, překrásně natřené vozy zrovna pro anděly. A z celé té směsice pláten, vozů, koní, lidí zvedal se zvláštní šum a cizokrajná vůně, která Jonyho táhla blíž a blíže, až stanul před prvním a největším stanem.

Byl to cirkus.

Zde teprve počala pravá pastva pro Jonyho oči. Na plátně byly namalovány opice, papoušci, jezdkyně v stříbrném triku, zvířata podivuhodná s modrýma očima, tváře šašků hadovitě šklebily se skrze kořeny tropických palem a ledoví lvi bojovali se sekyrami Eskymáků. Přivřel-li jsi jen trochu oči, ulekl jsi se, že vše to není malba, že vše je živé, že všechna ta horoucí čeládka dere se

z plátna na náměstí a hrozí městu, že ho roznese na kopytech.

Nejživější ze všeho byla však dvojice tygrů namalovaná před samým vchodem. Jejich rozevřené tlamy a nenávistné oči byly malovány tak mistrně, že se Jony až zachvěl. To jsou zvířata, to jsou zvířata, myslel si rozechvěle pozoruje jejich pruhovaný hřbet, čelisti a zuby, které by rozkously svět jako shnilou pecku.

Jak jsou asi silná, statečná, jak mohou jediným máchnutím ocasu sraziti v prach každého, kdo by se opovážil k nim jen přiblížit, ne tak ublížit. Tady bylo něco, o čem snil, — a co se mu nedostávalo. Ó býti tygrem! Míti jejich tlapy, zuby a skok! Trhat a rozervat všechny Františkem počínaje. Splatit křivdy, kterými byl častován od prvního dne narození.

A tak Jony, hrbáček pokořený a oklamaný, před tímto barevným plakátem pocítil v srdci svém lačnost tygří. Zatoužil projet svojí hubenou ručkou jejich hřívou. Zatoužil být aspoň vedle nich, když ne jimi, a naslouchat jejich řevu prorážejícímu všechny mříže světa.

Stoje tak s rozevřenými ústy a svítícíma očima, nezpozoroval ani, že za ním stojí muž s americkou dýmkou v ústech a v jízdeckých botách. Teprve jeho smích uslyšel, smích, pod nímž ústa se zavřela, oči zhasly a on sám zvrátil se do sebe, neboť ten smích byl hrubý a platil jemu.

»Copak tu hledáš, trpaslíku?«

Jony neměl co odpovědět, — chtěl utéci, ale muž držel ho za ramena.

»Vyhlížíš věru směšně. I žirafu bys rozesmál. Kdopak ti přišil ta křídla na záda, — anděli?«

Jony sebou trhl a zle se podíval na muže.

»A jak se díváš, — až strach! Zdalipak jsi tu něco nekradl? Prsty dlouhé máš, kasu také,« — a počal mu prohledávati všechny kapsy, sevřev ho dříve případně mezi kolena.

To bylo už Jonymu moc. Napjal všechny síly, vyškubl

se a hop — přeskočil ohradu a nemaje v tu stranu jiného ústupu vyšplhal se po laně až na samu střechu stanu. Udělal to tak mistrně, že muž plácl oběma rukama si na stehna podivem.

»Slez dolů!« volal naň. »Nic ti neudělám.«

Když však jeho řeči nic nepomáhaly, vystoupil po provaze za ním a sundal ho. Jony čekal, že ho bude bít, a připravoval se na boj zuby nehty. Ale muž klidně ho postavil a otázal se:

»Kdopak tě tak naučil skákat?«

»Já sám,« odpověděl Jony zarputile.

»A čí jsi?«

»Ničí.«

Jony probudil mužův zájem. Ač vycítil na něm, že je to zlý člověk a že se ptá jej jen pro svůj vlastní prospěch, přece jen odpovídal na jeho otázky. Tak mu vypověděl vše, co ho sem přivedlo.

Muž bafaje z dýmky prohlížel si ho jako handlíř koně, při čemž se zvláštní zálibou utkvíval na jeho znetvořených zádech, a pravil:

»Nechtěl bys jíti k nám — do cirkusu?«

Jony se rozmýšlel.

»Vycvičím tě už na něco a vyděláš si peníze. Můžeš být i boháčem, ty skřečku!«

Chlapec na to nemyslel. Napadlo mu cosi jiného. Ukazuje polou nedůvěřivě a polou ostýchavě na obraz tygrů, zavěšený před dveřmi do cirku, tázal se:

»Máte tam skutečně ta zvířata?«

»Máme.«

»Tak já tedy k vám půjdu.«

A dal se vésti opáleným mužem podivuhodnou spletí vozů a stanů, aby se stal cirkusákem a aby byl tygrům blíže.

Jonymu nastala doba učení. Na žíněnce mezi dvěma plachtami přehýbal jej muž s americkou dýmkou přes svá kolena jako bič. Bylo mu naučiti se kozelcům na zemi i ve vzduchu, proplétati ruce a nohy tak, že se podobal

velkému uzlu masa, státi na rukou a na hlavě, — a hlavně krkolomnostem na visuté hrazdě, různým těm veletočům, spádům a sklopkám, které vypadají půvabně, když jsou prováděny urostlými muži, ale které vypadaly příšerně směšně, když je předvádí hrbaté dítě. Jonyho bolívala hlava a celé tělo, než se naučil je vyvracet z kloubů. Muž s dýmkou nešetřil ran, aby jeho svěřenec lépe pochopil, že země, která je dosti tvrdá pro ty, co po ní chodí, je ještě tvrdší pro ty, co na ni padají.

A tak ve volných chvílích mohli jste jej nalézti, kterak dřepí u tygří klece a tiše, tiše pohlíží na šelmy. To bylo jeho nejzamilovanější místo. Tygři, které před představením nechávali hladovět, aby vypadali divočeji, prohýbali své hřbety a řvali. To byla nejzamilovanější hudba Jonyho, nejkrásnější a nejlíbeznější píseň, to bylo celé jeho srdce v jediném výkřiku. Tenkráte přidával k řvaní šelem svůj slabý hlas a zdálo se mu, že to on — on rozechvívá celý stan a celý svět krvelačnými tóny.

V cirku bylo mnoho podivných lidí. Většina jich měla kosmaté oči a dlouhé vlasy. Byli namnoze hubení, špinaví a potrhlí, zvláště když se večer oblékali do postříbřených trikotů nebo livrejí pokrytých falešným zlatem. To proto, že dříve než odhrnuli oponu, která dělila oblékárny od cirku, museli nasadit na tvář úsměv, který jim s obličeje po celé představení padal jako špatně přidělaná paruka.

Čas ubíhal a Jony pozvolna vrůstal do cirkusového života. Poznal lidi, kteří odcházeli, a lidi, kteří se měnili. Projel spoustou cizích měst, ale z těch znal jedině předměstí, která si byla smutkem svých dělnických činžáků tak podobna, že si ani neuvědomoval, že cirkus dnes stojí jinde než včera. Už také minula doba jeho učení. Znal dosti, aby na plakátech, které křičely z každého rohu, stálo mezi ostatním:

Hrbatý Jony na hrazdě.
K popukání.

To znamenalo, že každého večera vbíhal do arény oblečen v černé cvičicí šaty s hvězdami po těle a sluncem na zádech, uklonil se na čtyři strany černým chechtajícím se masám, vyšplhal se na vysokou hrazdu a v samé kopuli cirkusu balancoval, kroutil se a přemetal, zatím co pod ním v ohradě narychlo zrobené pobíhali tygři a vyjíce podřizovali se bičům krotitelů. Byla to krásná podívaná a nejkrásnější pro dámy v hedvábí a pány v cylindrech, co seděli v první řadě, zrovna za bariérou, a upírali své uzívané oči na tygry a Jonyho, kroužíce přitom spokojeně prsty nad najedeným břichem.

»Ještě jednou!« volali, když Jony provedl svůj nejtěžší kousek a ztrnul chvíli v podporu oddechuje si. A Jony výkřiky bičován zrovna jako tygři — točil se poznovu, aby na všech stranách narážel na tisíce očí, a ve všech těch očích byla jejich radost a jeho hrb.

Po představení pak sedával u tygří klece pojídaje svou hubenou večeři rukama, které už tak tak se zvedaly. Sedával s ním tam starý šašek s namalovanou grimasou na obličeji. Červenou barvou měl rozšklebena ústa k ztrnulému smíchu. Barva pouštěla s jeho upocené hlavy a on říkával:

»Já pro ten svůj smích nemohu ani jíst. Vše si jím zamažu.«

Byl to zajímavý člověk. Jonyho upoutal nejvíce, když spatřil na jeho prsou tetování. Měl na nich vytetovánu velkou umrlčí hlavu a pod ní dvě kosti.

»To je památka na zemřelého bratra,« říkal Jonymu, »byl také v cirkusu clownem, jako já, ale srazil si hlavu při skoku. Vytetoval jsem si to, abych na něho nezapomněl. Byl to hodný člověk.«

»Vy umíte tetovat,« ptal se Jony.

»Umím.«

Jony několik dní přemýšlel, až jednoho večera po představení ptal se šaška:

»Nechtělo se vám nikdy skočit do obecenstva a zakousnout někoho, kdo se vám nejvíc směje?«

»To je divná řeč, chlapče,« povídá šašek, »vždyť proto jsme tu, aby se nám smáli. Já jsem tomu jen rád, protože« — staroch snížil hlas — »mně už se ani moc nesmějí. Stárnu. Cítím to, když chodím po rukou. Toho dne, kdy nikoho nerozesměji, — vykopne mě pán z cirkusu a budu na holičkách.«

»Ale proč tomu tak je! Proč ti se smějí a my ne. Proč jsou šťastní a bohatí, že si mohou nás koupit a bavit se našimi bolestmi! Proč jsem chudý a hrbatý, když ten, který si koupil podívanou na mě, je bohatý a rovný. Copak je to spravedlnost, aby jedni trpěli pro smích druhých?«

»Holečku, to jsem si také myslíval, když jsem byl mladý. Dnes už si to nemyslím. Svět je velký a my jsme malí. Co chceš proti němu zmoci, červíku?«

Jony zrudl v obličeji. Potom tiše pravil:

»Vytetujte mi na prsa tygra.«

Staroch se podivil. Když ale chlapec tolik naléhal, svolil. V tiché noci, kdy předměstí spalo, — vyrýval mu na hubená prsa jehlou tygří tvář. Na Jonyho kůži pracovalo se mu lehce a krásně. Jako by ne bodal, — ale dotykal se jí čarovným proutkem, aby se zvířata zjevovala. Jony svíral zuby, ale bylo mu přece dobře; z každého bodnutí jehly, z každého zatětí zubů rodilo se na jeho tělíčku kousek dravce. Všechna muka, zoufalství, co mlčela za mřížemi jeho žeber, počala vystrkovati své tváře přes mříže: a byly to tváře tygří.

Staroch, nadmíru spokojen nad svým dílem, — řekl Jonymu, spíše z legrace než doopravdy:

»Až budeš chtít, Jony, přijď zase.«

A Jony skutečně přicházel častěji, vždy, když byl rozezlen, ponížen a uražen, aby ke starým tygřím tlamám přidal nové. A tak, co čas ubíhal, jeho tělo plnilo se potvornými hlavami, že pomalu už nebylo místa, kam umístiti nové.

V ten čas přišla do cirku tanečnice Ester. Byla usměvavá a čistá jako z porculánu. Nosila na zádech zlatý cop

a pod čelem krásné modré oči. Tančila půvabně všechny tance, ale nejlépe tanec motýlí.

Jonymu bylo tehdy osumnáct let a proto, když spatřil poprve Ester, — zachvělo se mu srdce. Myslil nejdřív, že je to proto, že ona je jediná veselá mezi smutným cirkusáckým národem. Ale když přes skulinu v prkně, které dělilo oblekárnu od cirku, viděl její motýlí tanec, — zpozoroval, že se do tanečnice zamiloval.

Toho večera všichni tygři jako by usnuli na jeho prsou. Myslil si na Ester, na její bílé ruce a na stříbrné krajky její sukničky. Myslil si, jak by to bylo krásné, kdyby se ho dotkla jen konečkem prstu. Modří ptáci by mu snad vylétali z hrudi, nebo píseň. V nočním tichu nacházel nejkrásnější slova, kterými jí zítra poví, že ji má rád.

Ale den není noc a noc není den. Když šel kolem Ester, vše, co včera si myslel, rozbilo se mu na padrť. Když na něj pohledla a usmála se, vzpomněl si na to, nač včera zapomněl: totiž že je hrbatým. Jak by mě mohla milovat, — jak by mě mohla mít ráda? — myslel si a bylo mu velmi smutno. Odešel k šaškovi a dal si vyrýti zrovna nad srdce posledního tygra, — s rozšklebenou tváří a smutnýma očima. Byl to věru poslední, neboť více se tam už nevešlo.

Ale Ester tančila zase motýlí tanec a Jony se díval skulinou. A poznal, že ji miluje stále, tím víc, čím beznadějněji, tím víc, čím více jej bolela, neboť láska je milovat, — i když se nesmí milovat.

Při svém čísle na hrazdě byl neopatrný. Neviděl tygrů pod sebou ani tváří vyvrácených vzhůru. Viděl jen Ester, která stála za bariérou, a domníval se, že se usmívá, a to na něho.

Po svém čísle zastihl Ester v převlékárně. Seděla před zrcadlem a kadeřila se. Jony uviděv dvakrát její obraz, dvakrát ustrnul a zůstal stát na prahu, opřen o sloup, jako raněný.

»Co se na mě tak díváte?« ptala se Ester.

»Jste hezká.«

Ester se usmála a obrátila se k němu.

»Myslíte?«

»Máte takové krásné vlasy a ruce. Myslím, že i oči máte hezké, kdybych se do nich mohl podívat.«

»A proč byste nemohl?«

Jony svěsil hlavu. Ester se podívala na něj pozorně. Přistoupila k němu a pohladila ho po tváři. Potom se rozesmála a všecky věci v pokoji rozechvěly se jejím smíchem. I Jonyho srdce se rozveselilo.

Potom oblékla kabát a nasazovala si klobouček.

»Jdete někam?«

»Ano, — musím.«

»Smím jít s vámi?«

Ester se zamyslila — a potom řekla:

»Pojďte mě doprovodit.«

Vyšli do noci. V městských ulicích pluly bílé lucerny. V stromořadích bylo tma. Šli dlouho mlčky, až šumot usínajícího cirkusu docela utichl. Tu se Jony zeptal:

»Kam jdete, Ester?«

»Neptejte se mě, Jony,« odpověděla. »Jsme spolu první večer a vy se mě ptáte na to, co mě nejvíc bolí.«

»Nevěděl jsem, že vás to bolí.«

Přicházeli do středu města. Nízké, hrbaté domky byly vystřídány paláci. U jednoho se Ester zastavila.

»Vy zde bydlíte?«

»Ne.«

»Jdete za někým?«

»Ano.«

Jonymu se zachvělo srdce.

»Je to muž?«

Ester lehce přikývla.

»Ester,« řekl Jony nejtišším hlasem, »— chtěl jsem vám říci na rozloučenou, že vás miluji. Byla jste tichá a skoro smutná, — myslel jsem si, že i láska mrzákova vám poslouží. Neboť vás miluji, přes to, že jsem bídný, škaredý a směšný. Čím víc vás mám rád, tím méně jsem vás hoden, čím víc vás miluji, tím méně smím chtít, aby-

ste vy mě milovala. Při vás jediné nebeřu svoje neštěstí jako nespravedlivost, ale jako osud. Muž, ke kterému jdete, má krásný dům a je jistě rovný a krásný jako vy. Běžte ho milovat, Ester, — nesmím vás zdržovat, nesmím na vás žárlit, neboť on je jistě jiný a lepší než já.«

»Má peníze,« řekla Ester, »— a to je vše.«

»Vy se prodáváte?«

»Ano, — právě tak jako vy. Po vás chtějí krkolomné kousky na hrazdě, po mně chtějí lásku. Vy jim prodáváte svoje neštěstí, já své štěstí. Nevím, kdo jsme na tom lepší. — Vy můžete aspoň mi říci, že mě milujete, — já vám toho říci nemohu. Kdykoliv jsem to říkala, — neříkala jsem to ze své vůle; musela jsem, neboť mi zaplatili. A teď už to jinak nedovedu říci. Skoupili moji lásku až do smrti, Jony.«

»Ne, — ne, —« vykřikl, — »to nemůže být pravda!«

Zlá světla zaplála mu v očích. Snížil hlas a zasykal ostře jako had:

»Běžte! Milujte se s těmi, kteří mají peníze! Dokud budou zdraví a rovní, — nepromluvím vám do toho. Ale uvidím-li se vás někdy objímat s hrbáčem, — zabiji vás!«

Smutná Ester chtěla jej pohladit po tváři. On však uhnul, a nerozloučiv se, odcházel.

»Dívejte se kolem sebe — a odpusťte mi,« slyšel hlas za sebou.

Okna paláců přežvykovala tlumená světla jako cukrovinky. Břichatí opilci vlekli hubené dívky. V restauracích hrála hudba. Prsa ofrakovaných pánů hrbatila se pro svitky bankovek v náprsních kapsách. Třídy plné výkladních skříní, banky a lucerny smály se jako diváci v cirkusu.

Přešel most a octl se v předměstí. Umlkla hudba, zpěv, — uhasla světla. Z baráků rostlo ticho; — stotisíc dělníků dýchalo ve spánku. V špinavých jizbách, napěchováni po šesti, po sedmi, spali ti, co přes celý den stavěli paláce, kavárny, restaurace a světla. Vysoké komíny fabrik dýmaly jim do snů.

»Dívejte se kolem sebe a odpusťte mi.« — Jony vzpomenul na tuto tichou prosbu. Díval se kolem a viděl:

Nejsem jen hrbatý, — jsem také chudý. Hrb vyřadil mě ze zástupu lidí, — bída mě s nimi spojuje. Nejsem jen já sám, který na hrazdě v cirku metám kozelce pro radost pánů. Hle, — zde spí tisíce lidí, kteří to činí po celý den u pístů strojů, nad propastmi šachet a továren. Není Ester sama, která prodala lásku, aby páni byli šťastni. Zde spí tisíce žen, které po celý den probodávaly si ruce u šicích strojů, aby dámy mohly se těšiti krásnými obleky. Ó osude, který lidi rozděluješ, — ó bído světa, která je pojíš.

Jony se zachvěl; ze všech stran přicházely k němu vzdechy. Celé předměstí vlnilo se sny spících. Nebyly to vzdechy beznadějné, nebyly to sny smutné, — bylo to, jako by miliony kladiv vytepávalo na povrch světa:

»Kdy budeš, světe, spravedlivý?«

Hrbatý Jony šel středem ulice a sto tygrů z jeho prsou vylo na měsíc divokou odpověď.

*

Velké představení začalo v 8 hodin. Svítilny v cirku hořely v plném lesku, sluhové v livreji uváděli na místa. Cirkus se vzdouval jako mohutný žaludek stravující tučné diváky. U kasy bylo k umačkání. Hrazda visela nepohnutě.

Jony seděl neúčastně v oblekárně. Po celý den měl v hlavě pusto jako po těžkém snu.

Odešel ke klecím. Šelmy dnes byly mrzuty a zlostny. Ani jej nepoznaly a bily po něm svými tlapami. Hladověly po celý den, neboť dnes večer je poslední, velké představení a bylo potřebí, aby se ukázaly jak náleží.

Zatím v aréně bylo rušno. Provazolezci, akrobati, tanečnice, ohňostroje, krasojezdkyně, hudba. Potlesk a smích doléhaly až ke klecím, aby podrážděly šelmy k zuřivějšímu mručení. Jony uchýlil se ke své skulině, neboť blížil se čas, kdy měla vystoupiti Ester.

Skulina mezi dvěma prkny je bezvýznamná věc. Ale Jonyho oči, přitisklé na ni s láskou a vášnivostí, proměnily ji v zázrak. Zmizel ostatní svět, zmizely tváře diváků, — neboť skulina propustila ze světa jen nejkrásnější a to byla Ester, tanečnice líbezná, která tančila pro Jonyho.

Ester dotančila. Potlesk zavířil sálem. Jonyho hrdlo uchopila zezadu těžká ruka. Majitel cirku v holinkách a s bičem rozkazoval:

»Teď přijdeš ty na řadu.«

Jony přichází. Záclona se zvedá a on objevuje se tisíce očím. Nevidí je, — neboť jeho oči proměnily se v úzké štěrbiny, dost malé, aby neviděl cirkus, dost velké, aby viděl jen Ester. S Ester v očích, s celou těžkou láskou šplhá se nahoru na hrazdu. Sluhové narychlo stavějí mřížky kolem arény. Majitel staví se s bičem doprostřed a práská jím dle hudby. Hop, — hop, — tygři vbíhají.

Hrbatý Jony na hrazdě a tygři.
K popukání.

Číslo nastává. Jony se točí na kolenou a po paměti ohmatává hrazdu. Visutá hrazda počíná se houpati jako veliká taktovka, tygři basově mručí a bič flétnově šlehá.

Jony skáče a přemetá. Teď visí na jedné ruce a točí se podél ní. Cirkus se směje, neboť podobá se ředekvi visící za jeden kořínek. Jony však nevidí smích, myslí si na Ester.

Jony se zavěšuje v kolenou. Hrazda lítá víc a více. Jony, zavěšený hlavou dolu jako netopýr, — mává rukama a říká si: Milá...

Neponížíte nikdy dost člověka, aby nemiloval. Ale ponižujíce ho, dejte pozor, aby vás nezabil. Jony ze své výše náhle spatřil pod sebou bílý bod a srdce se mu zastavilo.

Vidí v lóži pod sebou Ester. Sedí na vykládaném křesle s velikou kyticí na klíně. Vedle ní sedí — hrůza! — Jony se polekal sám sebe. Vedle ní sedí *hrbáč*. Vypadá jako Jony, jenže se usmívá zlýma očima, vypadá jako Jony, jenže

místo jeho trikotu má na sobě černý frak, zlatý řetěz — a na prsou zlatý řád. Jednou rukou hladí ji po vlasech, — druhou strká jí za ňadra velikou bankovku. Bankovka vypadá jako ohromný pavouk a Ester nekřičí. Jony pak, — ztrnulý do napjatého ticha, slyší hlas hrbáčův, — hlas tisíců hrbatých měchů zlata, který praví:

»Stačí ti to, abys mě milovala?«

Do Jonyho udeřil blesk. Oklamala tě, — oklamala! Světe, spravedlnosti a lásko, — jsou chvíle, kdy se jmenuješ nenávist. Sto vytetovaných tygrů zařvalo na hrudi hrbáčově. Sto tygrů, hladových a krvelačných, vyrvalo se mu z prsou a střemhlav zřítilo se z kopule cirku do středu arény, vlekouc tělo za sebou. Jony se pustil hrazdy — — a spadl.

Těžký byl život Jonyho a ještě těžší pád. Výbuchem granátu zvedla se písková půda arény. A Jony ve mdlobách nevěděl — a neviděl, — že smečka skutečných tygrů, pobouřených jeho pádem, nalehla na mříže, zbortila je svými pruhovanými těly — a vrhla se do prvních řad diváků, aby rdousila, zakusovala, na cáry trhala ty, — pro jejichž potěšení po celý den hladověla.

*

Jony probudil se v nemocnici. Bílé postele, bílé stěny, a bílá těla jako oblaka na daleké cestě. Jonymu je lehko a usmívá se. Neví, že uřezali mu obě nohy, neví, že ztratil krve víc, než stačí k životu. Za štěrbinami obvazů svítí jeho oči, a on, ač leží bez hnutí, — pluje.

Lékař s velkýma brýlema a Ester se slzami v očích stojí u postele. V brýlích lékařových obráží se tiché podzimní odpoledne, a slzy Esteřiny jsou čisté a Jony domnívá se, že pláče štěstím.

Chtěl by jí říci: Chtěl jsem vás zabít, Ester, ale dobře, že jste se zachránila. Hlavně, že jsme se sešli a že je po všem. Teď spolu odjedeme a budeme se milovati.

Lékař v bílém plášti podobá se konduktéru nebeské tramvaje. Jony zve očima Ester: nasedat, má drahá.

Náhle však vzpomíná si na tygry na svých prsou. Leká se, že s nimi nesmí do toho krásného, mírumilovného kraje. Chce říci: Ester, položte mi ruku na prsa — a sejměte ty tygry. Necháme je zde. Jen se nebojte, — jsou tiší, jako koťátka, — a můžeme jim do misky nalít mléka.

Ale jeho ústa zpod obvazků nemohou promluvit. Ester však chápe. Klade mu ruce na prsa a říká:

»Jony, — milý Jony!«

A Jony používá svých posledních sil, aby zvedl hlavu — a sám se přesvědčil. Nerozeznává dobře ruce Esteřiny od obvazků a obvazky od své hrudi. Jediné však ví; že jeho prsa jsou čistá.

Uspokojen klade zase hlavu na podušku, — beře Ester a celý tichý, krásný svět do očí, — usmívá se a umírá.